

EPISTEMOLOGICAL STUDIES IN PHILOSOPHY,
SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ISSN 2618-1274 (Print), ISSN 2618-1282 (Online)

Journal home page: <https://visnukpfs.dp.ua/index.php/PFS/index>

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ

Роман Анатолійович КОЗАЧЕНКО

Викладач кафедри соціально-гуманітарних
дисциплін,
Донецький державний університет внутрішніх
справ, вул. Велика перспективна, 1,
Кропивницький, 25015, Україна

Roman KOZACHENKO

Lecturer of the Department of Social and
Humanitarian Disciplines,
Donetsk State University of Internal Affairs,
1 Velyka Perspektyvna St., Kropyvnytskyi,
25015, Ukraine

E-mail: kozak9409@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-0643-3945>

УДК 323.1 (324)

ФОРМУВАННЯ ТА ЕВОЛЮЦІЯ ПОЛІТИЧНИХ ЕЛІТ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ
ІСТОРИЧНИХ І СУЧАСНИХ ПІДХОДІВ

Received 27 October 2024; revised 21 November 2024; accepted 29 November 2024

DOI: 10.15421/342453

Анотація

У статті досліджується процес формування та еволюції політичних еліт, а також зміни в їх функціонуванні в умовах глобалізації та технологічних трансформацій. Метою роботи є аналіз історичних підходів до вивчення політичних еліт та їх еволюції у контексті сучасних змін. В основу дослідження покладено порівняльний метод, що дозволяє виявити основні тенденції, які характеризують функціонування еліт у різних політичних системах і соціальних контекстах. Актуальність роботи визначається необхідністю переосмислення класичних підходів до еліт, зокрема в умовах впливу глобальних факторів, таких як міжнародні організації, транснаціональні корпорації та розвиток інформаційних технологій. Окремо виділено проблему демократичної легітимності політичних еліт в умовах постмодернізму, зокрема у пострадянських країнах, де політичні еліти зазнають впливу як внутрішніх, так і зовнішніх факторів. Основними результатами дослідження є висвітлення ключових етапів розвитку політичних еліт, а також новітніх підходів до їх вивчення в умовах технологічних і соціальних змін. Зокрема, аналізується роль інформаційних технологій у зміні політичної комунікації та впливу нових соціальних груп на формування політичних еліт. Також розглядаються нові підходи до забезпечення демократичної легітимності еліт через механізми зворотного зв'язку між елітами та виборцями. Практичне значення роботи полягає в розкритті сучасних тенденцій еволюції політичних еліт, що дозволяє глибше зрозуміти їх роль у демократичних процесах і політичних змінах. Це також відкриває нові перспективи для досліджень у галузі політичної теорії, зокрема в контексті глобалізації, впливу міжнародних інститутів і нових технологій на політичні структури. Висновки статті свідчать про важливість переосмислення традиційних підходів до вивчення політичних еліт у контексті сучасних викликів, таких як глобалізація, цифровізація та зміни у соціальній структурі суспільства.

Ключові слова: політичні еліти, глобалізація, демократична легітимність, соціальні трансформації, інформаційні технології.

FORMATION AND EVOLUTION OF POLITICAL ELITES: A COMPARATIVE ANALYSIS OF
HISTORICAL AND CONTEMPORARY APPROACHES

Abstract

The article examines the process of formation and evolution of political elites, as well as changes in their functioning under the conditions of globalization and technological transformations. The aim of the work is to analyze historical approaches to the study of political elites and their evolution in the context of contemporary changes. The research is based on a comparative method that allows identifying the key trends characterizing the functioning of elites in various political systems and social contexts. The relevance of the study is determined by the need to reassess classical approaches to elites, particularly in the context of the influence of global factors such as international organizations, transnational corporations, and the development of information technologies. The problem of democratic legitimacy of political elites in the conditions of postmodernism, especially in post-Soviet countries, where political elites are influenced by both

internal and external factors, is highlighted. The main results of the research include the identification of key stages in the development of political elites, as well as new approaches to studying them in the context of technological and social changes. Specifically, the role of information technologies in changing political communication and the influence of new social groups on the formation of political elites are analyzed. New approaches to ensuring the democratic legitimacy of elites through feedback mechanisms between elites and voters are also considered. The practical significance of the work lies in revealing modern trends in the evolution of political elites, allowing for a deeper understanding of their role in democratic processes and political changes. It also opens new perspectives for research in political theory, particularly in the context of globalization, the influence of international institutions, and the impact of new technologies on political structures. The conclusions of the article highlight the importance of reassessing traditional approaches to the study of political elites in the context of contemporary challenges such as globalization, digitalization, and changes in the social structure of society.

Keywords: *political elites, globalization, democratic legitimacy, social transformations, information technologies.*

Постановка проблеми.

Формування та еволюція політичних еліт є однією з найбільш актуальних тем у сучасних політичних науках. Політичні еліти, як соціальні групи, що зосереджують у своїх руках значні політичні, економічні та культурні ресурси, визначають не тільки політичні стратегії, але й перебіг демократичних процесів у країнах, де існують виборчі системи та політична конкуренція. Вивчення механізмів формування еліт та їхніх трансформацій дозволяє зрозуміти не лише політичні зміни, а й глибші соціально-економічні процеси, що визначають розвиток держави та суспільства.

У глобалізованому світі, де все більш важливу роль відіграють міжнародні організації, транснаціональні корпорації та інформаційні технології, класичні уявлення про національні політичні еліти зазнають серйозних змін. Національні еліти все більше перебувають під впливом зовнішніх факторів, що ставить під сумнів традиційні підходи до вивчення політичних еліт. Сучасні політичні еліти не лише реалізують інтереси національних громад, а й активно формують міжнародні політичні порядки, економічні умови та соціальні інститути. Відтак, важливим завданням є вивчення еволюції політичних еліт у контексті глобалізації, технологічних змін і зміщення акцентів у соціальній структурі суспільства.

Проблематика політичних еліт також тісно пов'язана з питанням демократичної легітимності. У контексті виборчої політики і нових демократичних інститутів, особливо в пострадянських країнах, виникають питання:

наскільки еліти можуть бути демократично легітимними? Як забезпечити відповідальність еліт перед громадянами в умовах глобальної політики та інформаційної революції? Ці питання набувають особливої актуальності в країнах, що переживають трансформації в процесі демократизації, де демократичні інститути часто зіштовхуються з потужними викликами від авторитарних тенденцій і маніпуляцій еліт.

У цьому контексті дослідження процесу формування та еволюції політичних еліт стає важливим не тільки з теоретичної, але й з практичної точки зору. Сучасні політичні інститути та процеси потребують адаптації до нових реалій глобалізації та інформаційних технологій, що змінюють взаємодію еліт і виборців, а також способи реалізації політичних рішень на міжнародному рівні.

Аналіз досліджень та публікацій.

Дослідження політичних еліт є однією з основних тем у сучасній політичній науці, і за останні кілька десятиліть було здійснено значну кількість робіт, що охоплюють різноманітні аспекти цієї проблеми. Одними з перших вивчали еліти в контексті функціонування демократичних систем Вільфредо Парето [Pareto 1935] та Гайтано Моска [Mosca 1939]. Вони визначали політичні еліти як групи, що володіють реальним політичним впливом, і підкреслювали важливість їх взаємодії з масами. Роботи цих авторів були важливими для формування класичних уявлень про політичну еліту як замкнуту касту, яка контролює більшість політичних ресурсів.

Проте з часом вивчення еліт пройшло еволюцію: сучасні дослідження акцентують увагу на динамічних аспектах формування та еволюції політичних еліт, а також на взаємодії цих еліт з різними соціальними групами та міжнародними акторами. Зокрема, важливе місце займають роботи таких науковців, як П'єр Бурдьє [Bourdieu 2001; Бурдьє 1996; Бурдьє 2004], чий роботи стосуються механізмів влади, соціальних структур і взаємодії між елітами та демократичними інститутами. Його концепція «капіталу» (культурного, соціального та економічного) дозволяє досліджувати, як еліти формують і підтримують свою владу через різні соціальні механізми, в тому числі через участь у політичних інститутах. Бенедикт Андерсон [Андерсон 2001], який розглядав еліти як важливих акторів у процесах націоналізму, і Роберт Даль [Dahl 1989], який наголошував на необхідності інклюзивності політичних систем для забезпечення справедливого представництва інтересів громадян.

Одним з важливих напрямів у вивченні еліт є їх взаємодія з демократичними інститутами. Френсіс Фукуяма [Фукуяма 2004, Фукуяма 2020] відомий своїм дослідженням еволюції політичних інститутів. Особливо важливим для сучасного аналізу є вивчення впливу глобалізації на політичні еліти. Роботи, що аналізують еліти в контексті глобальних процесів, звертають увагу на те, як транснаціональні організації, фінансові корпорації та міжнародні інститути змінюють структуру влади в національних державах. Визначаючи тенденції впливу глобальних еліт, ці дослідження відзначають посилення відчуження політичних процесів від громадянських інтересів, що ставить під сумнів ефективність демократій у сучасному світі.

Водночас, незважаючи на значний внесок теоретиків, залишаються питання, які потребують додаткового дослідження. Одним з важливих аспектів є вивчення ефективності різних форм взаємодії національних і міжнародних еліт, а також їх вплив на демократичну легітимність. Проблема демократичної відповідальності в умовах глобалізації є недостатньо розробленою, і це створює простір для

подальших досліджень, особливо в контексті пострадянських країн та нових демократій.

Формулювання цілей статті.

Метою статті є проведення порівняльного аналізу історичних і сучасних підходів до формування та еволюції політичних еліт. Завданням є дослідження змін у механізмах формування еліт у різних історичних епохах, а також вивчення впливу глобалізації, технологічних змін і транснаціональних інститутів на сучасні політичні еліти, виявлення основних проблеми легітимності політичних еліт у сучасному світі та визначення їх ролі у забезпеченні демократичної стабільності.

Додатково, стаття прагне відповісти на такі питання: як змінюється роль політичних еліт у контексті розвитку глобальних комунікацій і нових технологій; яким чином глобалізація та інтернаціоналізація політики впливають на процеси демократизації; які проблеми демократичної легітимності виникають у сучасних політичних елітах і як їх можна вирішити; як формуються політичні еліти в нових демократіях, зокрема у пострадянських країнах, і які виклики постають перед ними?

Виклад основного матеріалу.

Формування політичних еліт почалося давно, ще в часи античних демократій, де ключову роль у політичному житті відігравали аристократія та олігархічні групи. В античному Римі, наприклад, політичні еліти складалися з патриціїв, які володіли великою часткою землі та мали вплив на органи державної влади. Вже тоді ми можемо спостерігати перші ознаки того, що політичні еліти виступають як своєрідні посередники між народом і органами влади, хоча механізм їхнього формування й був досить замкнутим і обмеженим [Pareto 1935].

У середньовіччі еліти були здебільшого монополіями аристократії та церковної ієрархії, які мали великий вплив на державне управління. Водночас середній клас, що формувалася завдяки розвитку торгівлі та ремесел, поступово набував більшого політичного впливу, що було відображенням соціальних змін в умовах формування перших національних держав [Mosca 1939].

Ідеї Просвітництва в XVIII столітті, такі

як концепції народного суверенітету та прав людини, дали початок змінам у політичній структурі. Відтепер політичні еліти повинні були взаємодіяти з новими соціальними групами, що виникали в результаті розширення участі громадян у політичних процесах. Наполеонівські війни та розвиток національних держав також сприяли формуванню нового типу еліт – національних, з метою стабільності та розвитку державних інститутів.

Модернізація та індустріалізація, що розпочалася в середині XIX століття, кардинально змінили структуру політичних еліт. На зміну аристократії прийшли представники нових соціальних груп: індустріалів, підприємців, а також інтелектуалів і робітників, які отримали значний політичний вплив у процесах розвитку демократії.

Встановлення загального виборчого права в багатьох країнах стало важливим етапом у демократизації політичних систем. Однак, навіть за цих умов, політичні еліти залишалися відносно закритими групами, що часто призводило до формування замкнутих олігархічних структур, в яких реальна влада концентрувалася в руках обмеженої кількості осіб або груп.

У XX столітті, після Другої світової війни, ми стали свідками розширення демократичних практик і формування нових типів політичних еліт. В умовах розвинених демократій важливу роль відігравали політичні партії, які формували еліти на основі ідеологічних переконань та політичних програм. Однак, навіть у таких системах, еліти часто діяли у спосіб, що сприяв збереженню свого впливу, часом пригнічуючи принципи представницької демократії через використання механізмів виборчих маніпуляцій.

Одним з найбільших викликів для традиційних уявлень про політичні еліти стало пришвидшення процесів глобалізації. Поява нових глобальних акторів, таких як транснаціональні корпорації, міжнародні фінансові організації та глобальні медіа, внесла значні корективи в структуру і функціонування політичних еліт. Відкриті кордони, розвиток міжнародних економічних зв'язків і інформаційних технологій зробили політичні процеси

менш національними та більш інтегрованими в глобальний контекст [Фукуяма 2004; Фукуяма 2020].

Політичні еліти тепер мають справу з величезним спектром міжнародних викликів, що потребують узгодження політики з глобальними стандартами, економічними умовами та соціальними процесами, що відбуваються за рамками національних держав. Транснаціональні еліти, які включають керівників міжнародних корпорацій і наднаціональних організацій, набувають дедалі більшої політичної ваги, що іноді призводить до ослаблення національних інститутів.

У цей період також відбуваються значні зміни в політичному представництві та взаємодії еліт з виборцями. Інформаційна революція та соціальні медіа дозволяють політичним елітам безпосередньо взаємодіяти з громадянами, обходячи традиційні інститути та канали комунікації. Проте це також створює нові ризики для демократії, оскільки можуть виникати ситуації, коли еліти використовують новітні технології для маніпулювання громадською думкою [Бурдье 2004].

Однією з найбільших проблем, які постають у контексті глобалізації, є питання демократичної легітимності політичних еліт. Зростаюча роль транснаціональних корпорацій і міжнародних організацій надає елітам можливість втручатися у внутрішні справи держав, що іноді веде до порушення демократичних принципів, таких як народний суверенітет.

У багатьох країнах існує відчуття, що політичні еліти не здатні ефективно представляти інтереси громадян, особливо через зростання нерівності та концентрацію економічних ресурсів у руках малого числа осіб. Це сприяє розвитку популістичних рухів і протестних настроїв, що відображають кризу довіри до традиційних політичних інститутів.

Глобалізація та інформаційні технології вносять додаткові виклики у процеси демократичної легітимності. Маніпуляції громадською думкою через соціальні медіа та пропаганду змінюють механізми політичного впливу, що робить складнішим визначення справжніх інтересів населення [Dahl 1989].

Зважаючи на швидкі зміни в структурі політичних еліт і нові виклики, що виникають в умовах глобалізації та цифрових технологій, можна зауважити наступне. По-перше, еволюція політичних еліт відображає зміни в соціальній та економічній структурах суспільства, що робить їх безпосередньо залежними від глобальних процесів. По-друге, сучасні еліти мають справу з новими формами політичного впливу, такими як транснаціональні корпорації та міжнародні організації, що створює нові виклики для національних демократій.

Особливу увагу слід приділяти аналізу демократичної легітимності політичних еліт в умовах технологічних змін та глобалізації. Це питання має стати пріоритетом для подальших досліджень, оскільки забезпечення справжньої демократичної відповідальності еліт перед громадянами є необхідною умовою для стабільності політичних систем.

Перспективами подальших розвідок є вивчення адаптації політичних еліт до нових глобальних реалій та роль технологічних інновацій у політичному процесі, що може допомогти знизити рівень політичного відчуження та підвищити демократичну легітимність політичних інститутів.

У ХХІ столітті політичні еліти стоять перед новими викликами, пов'язаними з кризою демократичної легітимності. Поява популістських рухів, зростання економічної нерівності, зменшення участі громадян у традиційних політичних процесах, а також роль глобальних акторів у політичному житті держав значно ускладнюють ситуацію з демократичною легітимністю політичних еліт. Дослідження сучасних демократичних практик показують, що політичні еліти дедалі більше відриваються від реальних потреб і бажань населення.

Криза демократичної легітимності політичних еліт може бути обумовлена кількома факторами. Одним із ключових є зростання економічної нерівності. У багатьох країнах спостерігається концентрація багатства в руках невеликої групи осіб і корпорацій, що значною мірою впливає на політичні процеси. Величезні фінансові ресурси надають можливість транснаціональним корпора-

ціям та іншим великим гравцям впливати на прийняття політичних рішень через лобізм, медіа та інші канали [Фукуяма 2020].

Іншим чинником є глобалізація, яка знижує роль національних держав у прийнятті важливих політичних рішень. Власне, національні еліти часто змушені узгоджувати свою політику з міжнародними стандартами та вимогами міжнародних організацій, що веде до відчуження громадян від процесів ухвалення рішень.

Окремо слід зазначити роль соціальних медіа в політичному процесі. Вони можуть як збільшувати участь громадян у політиці, так і створювати нові форми маніпуляції громадською думкою, зміщуючи політичні процеси на користь певних груп чи інтересів.

Кризу легітимності політичних еліт можна спостерігати через численні протестні рухи, які охоплюють різні куточки світу. Громадяни все частіше висловлюють недовіру до традиційних політичних інститутів, таких як партії, уряди та парламенти. Популістські лідери, які часто обіцяють вирішення соціальних проблем через радикальні зміни та спрощені рішення, набирають популярності в умовах зростаючого соціального та економічного відчуження.

Такі рухи можуть сприяти дестабілізації політичних систем і навіть вивести на поверхню авторитарні тенденції, коли еліти прагнуть до централізації влади, зменшення ролі демократичних інститутів та зосередження політичної влади в руках однієї особи чи групи.

Для подолання кризи демократичної легітимності важливим кроком є реформи, спрямовані на покращення підзвітності політичних еліт. Розширення громадянської участі, застосування нових механізмів контролю та прозорості в політичних процесах може допомогти зменшити дистанцію між елітами та народом. Однак це вимагає політичної волі та готовності до змін як з боку політиків, так і з боку громадян.

Важливо також усвідомити, що в умовах глобалізації національні уряди та політичні еліти мають знайти нові способи взаємодії з міжнародними організаціями та транснаціональними акторами, щоб забезпечити баланс

між національними інтересами та глобальними вимогами. В іншому разі можна очікувати, що відчуження від політичних процесів і відсутність легітимності призведе до ще більшої поляризації та фрагментації політичних систем.

Останніми роками стрімкий розвиток цифрових технологій та Інтернету значно вплинув на політичні процеси. Інтернет-платформи стали важливим інструментом у виборчих кампаніях, а соціальні медіа — каналами, через які політичні еліти можуть безпосередньо взаємодіяти з громадянами. Завдяки новим технологіям можна збирати величезні обсяги даних, що дозволяє елітам таргетувати виборців та ефективніше впливати на громадську думку.

Інтернет і соціальні медіа значно змінили політичну комунікацію. Тепер політичні лідери можуть безпосередньо взаємодіяти з виборцями, не залежачи від традиційних медіа. Це дозволяє створювати більш персоналізовані стратегії виборчих кампаній, а також підвищує доступність інформації для громадян. Водночас ці платформи також дають можливість маніпулювати громадською думкою через фальшиві новини та пропаганду.

Незважаючи на позитивні аспекти використання технологій у політиці, вони створюють і нові загрози для демократії. За допомогою великих баз даних та алгоритмів політичні еліти можуть маніпулювати виборцями, створюючи так звані «паралельні реальності», в яких громадяни отримують лише ту інформацію, яка відповідає їхнім політичним переконанням. Це сприяє політичній поляризації та ускладнює побудову консенсусу в суспільстві.

Сучасний соціальний контекст також вимагає змін у структурі політичних еліт. Розвиток технологій та зростання середнього класу у багатьох країнах призводить до нових трансформацій у політичних процесах. Виникнення нових соціальних груп, таких як технологічні підприємці, спеціалісти з високим рівнем освіти та інтелектуальна еліта, змінює політичну карту.

Нове покоління політичних еліт більше пов'язане з інформаційними технологіями та глобальними комунікаціями, ніж з класични-

ми економічними елітами, як-от індустріальними магнатами [Бурдєс 2004]. Це відкриває нові можливості для участі в політиці, де інтелектуальні, технологічні та підприємницькі групи мають важливий вплив. Їхній політичний капітал, зосереджений на інноваціях і знаннях, визначає нові вектори розвитку економіки та суспільства.

Незважаючи на численні виклики, з якими стикаються політичні еліти у XXI столітті, існує потенціал для розвитку політичних систем та еліт, які б відповідали сучасним реаліям. Це вимагає як від політичних акторів, так і від громадянського суспільства активної участі у формуванні політичного порядку денного. Перспективи розвитку політичних еліт можна оцінити через кілька важливих аспектів.

Одним із ключових напрямів розвитку є інклюзивність політичних систем. З одного боку, розвиток цифрових технологій дає можливість більшій кількості громадян брати участь у політичних процесах, створюючи нові формати політичної участі та мобілізації. Це може покращити відповідальність політичних еліт перед своїми виборцями, забезпечуючи більше прозорості та підзвітності в процесах ухвалення рішень.

З іншого боку, цей процес інклюзії може зіткнутися з обмеженнями через зростаючу економічну нерівність та концентрацію фінансової влади у руках транснаціональних корпорацій. Однак, при умові реформування політичних інститутів та розвитку інструментів прямої демократії, таких як електронне голосування або онлайн-петиції, можна очікувати поступове покращення демократії.

В умовах технологічної трансформації та соціальних змін роль традиційних політичних лідерів може змінитися. Відомі постаті з класичних партій та інститутів можуть втратити свою домінуючу роль, а на їх місце можуть прийти нові типи лідерів, орієнтовані на технологічні інновації та зміни в соціальних відносинах.

Ці нові лідери можуть бути більш гнучкими у прийнятті рішень, спираючись на інформацію, отриману через аналіз великих баз даних, і зможуть швидше реагувати на соціальні

потреби. Такі лідери також повинні бути здатні ефективно співпрацювати з міжнародними інститутами та корпораціями, оскільки політика все більше набуває глобального виміру.

Однак розвиток нових технологій і глибока інтеграція глобальних інститутів також можуть створити ризики для демократії. Одним із таких ризиків є посилення тенденцій до централізації влади в руках малочисельних груп, що володіють технологічними інструментами та економічними ресурсами.

Зокрема, великі технологічні корпорації можуть мати надмірний вплив на політичні процеси, навіть не будучи безпосередньо залученими до політичних кампаній [Фукуяма 2004]. Це підвищує загрозу того, що політичні еліти будуть більше підкорятися інтересам великих корпорацій та фінансових інститутів, а не потребам громадян. У такій ситуації надзвичайно важливо впроваджувати заходи для контролю над таким впливом, зокрема через розвиток антимонопольного законодавства та міжнародного правового регулювання.

Одним із перспективних шляхів розвитку є підвищення ролі інтелектуальних еліт і громадських рухів, які мають потужний потенціал для збереження демократичних процесів та підвищення соціальної відповідальності політичних лідерів. Інтелектуальна еліта, зокрема в сфері науки, технологій, права, економіки та медіа, може виступати важливим ресурсом для суспільної мобілізації та реформування політичних структур.

Громадські рухи можуть стати каталізаторами змін у політичних системах, як це було, наприклад, під час протестів «Арабської весни» або рухів, пов'язаних з захистом прав людини і соціальної справедливості. В умовах глобалізації ці рухи можуть отримувати підтримку через цифрові платформи, що дозволяє їм ефективно протистояти політичним елітам, які порушують права громадян.

Висвітлені аспекти формування і еволюції політичних еліт свідчать про значні зміни у політичних структурах у XXI столітті. На сьогодні ми спостерігаємо нові форми взаємодії політичних еліт і громадян, зростання впливу глобальних і технологічних акторів на національні політичні системи, а також можливість

виникнення нових форм демократичної участі завдяки інноваційним технологіям.

Проте виникає необхідність розв'язання ряду проблем, таких як посилення демократичної легітимності, зменшення економічної нерівності, забезпечення ефективного контролю над великими корпораціями та технологічними платформами. Для цього важливо вдосконалювати механізми громадянської участі, сприяти розвитку інклюзивних політичних практик та зміцнювати національні інститути в умовах глобальних трансформацій.

З точки зору наукових перспектив, важливо продовжувати дослідження еволюції політичних еліт у контексті нових соціальних і технологічних умов, аналізувати вплив цифрових платформ на політичну культуру і демократичні процеси, а також розробляти нові моделі політичного лідерства та управління, що забезпечують баланс між національними інтересами та вимогами глобалізованого світу.

Висновки.

Протягом століть форма та механізми формування політичних еліт зазнали суттєвих змін. Історично еліти формувалися в основному через спадковість, традицію і приналежність до аристократичних чи монархічних родин. У сучасних умовах цей процес змістився до більш інклюзивних механізмів, таких як демократичні вибори, партійні структури і соціальні рухи, що зумовлено значною політичною та соціальною мобільністю.

У XXI столітті глобалізація та розвиток інформаційних технологій істотно змінили саму сутність політичних еліт. Сучасні еліти не обмежуються національними кордонами, а є частиною глобальних економічних і політичних процесів. Транснаціональні корпорації, міжнародні організації, глобальні медіа та технологічні гіганти стали важливими акторами, які часто мають більше впливу на політичні рішення, ніж уряди держав. Ці нові форми еліт виникають не лише через традиційні канали політичного впливу, але й через створення нових соціальних структур і обміну інформацією.

Одним із наслідків глобалізації є поляризація суспільства, яка особливо помітна через

вплив соціальних медіа та цифрових технологій на політичний процес. Відокремлення політичних еліт від широких мас громадян, а також маніпуляції громадською думкою через технологічні інструменти (фейкові новини, таргетована реклама, соціальні мережі) значно знижують рівень демократичної легітимності політичних еліт. Це створює серйозні виклики для демократичних інститутів, які повинні адаптуватися до нових умов.

У постіндустріальному суспільстві зростає вплив нових соціальних груп, таких як спеціалісти в галузі високих технологій, інтелектуальні еліти та медіаперсони. Ці групи мають значний економічний вплив і здатні активно формувати політичні рішення через лобізм, фінансування виборчих кампаній та медіа-вплив. У таких умовах традиційні еліти (політики, бізнесмени, бюрократи) змушені адаптуватися до нових соціальних реалій.

Цифровізація та автоматизація політичних процесів породжують нові форми політичної влади, де інформація та дані стають ключовими ресурсами. Великі дані, штучний інтелект і алгоритми, які використовуються для прогнозування поведінки виборців, дозволяють елітам будувати більш персоналізовані стратегії впливу, що сприяє перетворенню політики на високотехнологічний процес. Це може підвищити ефективність управління, але також створює нові ризики, пов'язані з порушенням приватності та маніпуляцією громадською думкою.

Подальші дослідження в галузі політичних еліт можуть зосереджуватися на ряді важливих напрямів:

- вивчення того, як глобальні еліти, зокрема транснаціональні корпорації та міжнародні фінансові організації, впливають на національні політичні процеси, є важливою темою для майбутніх досліджень. Потрібно дослідити, як зростаюча роль цих еліт може призвести до ослаблення державного суверенітету та демократичних інститутів на національному рівні;

- вивчення впливу цифрових технологій на демократичну легітимність політичних еліт. Це включає не лише питання ефективності електронного голосування або викори-

стання технологій для покращення політичного представництва, а й дослідження ризиків, пов'язаних з маніпуляцією виборцями, контролем над інформацією і зростанням соціальної поляризації; вивчення того, як сучасні соціальні рухи, протестні кампанії та масові виступи громадян змінюють баланс сил між традиційними елітами і новими соціальними групами, що формуються у результаті протестної активності; вивчення того, як нові медіа і технологічні платформи (соціальні мережі, YouTube, Twitter) сприяють формуванню нових політичних еліт, а також впливають на роль традиційних політичних партій та державних інститутів, є необхідним кроком для розуміння сучасних політичних процесів. Як показують приклади виборчих кампаній, таких як кампанії Дональда Трампа або Брекзиту, медіа стали основним інструментом для мобілізації електорату, а їхній вплив постійно зростає; вивчення того, як соціальна нерівність, економічний розрив між багатими і бідними, а також зростаючий вплив економічних еліт можуть вплинути на форму та легітимність політичних еліт у майбутньому. Тема взаємозв'язку між економічною нерівністю і політичною мобільністю є надзвичайно актуальною в умовах, коли більшість економічних ресурсів і політичного впливу зосереджено в руках обмеженої кількості людей та корпорацій.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що формування та еволюція політичних еліт є складним і багатограним процесом, що включає як історичні трансформації, так і нові виклики, зумовлені глобалізацією, цифровізацією та змінами в соціальній структурі суспільства. Відповідно, необхідність адаптації політичних інститутів до нових реалій, у тому числі до ролі нових соціальних еліт та технологічних платформ, стане основною темою для подальших наукових досліджень і політичної практики.

Сучасні політичні еліти повинні вміло поєднувати традиційні демократичні механізми з новими можливостями, що надаються цифровими технологіями, щоб зберегти довіру громадян і забезпечити стабільність політичних систем у XXI столітті.

Бібліографічні посилання / References

- Bourdieu, P. (2001). *Masculine Domination*. Stanford University Press. URL: [https://scholar.google.com.ua/scholar?q=Bourdieu,+P.+\(2001\).+Masculine+Domination.+Stanford+University+Press.&hl=uk&as_sdt=0&as_vis=1&oi=scholar](https://scholar.google.com.ua/scholar?q=Bourdieu,+P.+(2001).+Masculine+Domination.+Stanford+University+Press.&hl=uk&as_sdt=0&as_vis=1&oi=scholar)
- Dahl, R.A. (1989). *Democracy and Its Critics*. Yale University Press. URL: [https://scholar.google.com.ua/scholar?q=Dahl,+R.+A.+\(1989\).+Democracy+and+Its+Critics.+Yale+University+Press.&hl=uk&as_sdt=0&as_vis=1&oi=scholar](https://scholar.google.com.ua/scholar?q=Dahl,+R.+A.+(1989).+Democracy+and+Its+Critics.+Yale+University+Press.&hl=uk&as_sdt=0&as_vis=1&oi=scholar)
- Mosca, G. (1939). *The Ruling Class*. McGraw-Hill. URL: <https://archive.org/details/rulingclass031748mbp/mode/2up>
- Pareto, V. (1935). *The Mind and Society* (Vol. 1-4). Dover Publications. URL: <https://archive.org/details/in.ernet.dli.2015.118834>
- Андерсон, Б. (2001). *Уявлені спільноти*. К.: Основи. / Anderson, B. (2001). *Uiaivleni spilnoty* [Imagined Communities]. К.: Osnovy. (in Ukrainian)
- Бурдьє, П. (1996). *Державна аристократія: Вищі школи та великі дипломи*. К.: Основи. / Bourdieu, P. (1996). *Derzhavna arystokratiia: Vyshchi shkoly ta velyki dyplomy* [The State Nobility: Elite Schools in the Field of Power]. К.: Osnovy. (in Ukrainian)
- Бурдьє, П. (2004). *Розрізнення: Соціальна критика суджень*. К.: Основи. / Bourdieu, P. (2004). *Rozriznennia: Sotsialna krytyka sudzhen* [Distinction: A Social Critique of the Judgement of Taste]. К.: Osnovy. (in Ukrainian)
- Фукуяма, Ф. (2004). *Кінець історії та остання людина*. К.: Основи. / Fukuyama, F. (2004). *Kinets istorii ta ostannia liudyna* [The End of History and the Last Man]. К.: Osnovy. (in Ukrainian)
- Фукуяма, Ф. (2020). *Ідентичність: Як почуття приниженості формує наші пошуки справедливості*. К.: Наш Формат. / Fukuyama, F. (2020). *Identychnist: Yak pochuttia prynyzhhenosti formuie nashi poshuky spravedlyvosti* [Identity: The Demand for Dignity and the Politics of Resentment]. К.: Nash Format. (in Ukrainian)